

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش :

اقتصاد انرژی

عنوان :

ارزیابی آثار اقتصادی یارانه گازوئیل بر میزان مصرف آن در ایران (۱۳۵۹-۱۳۸۸)

استاد راهنما :

دکتر محمد علی خطیب سمنانی

استاد مشاور :

دکتر غلامرضا عباسی

پژوهشگر :

منیژه ضیایی فر

تابستان ۱۳۹۱

به نام خدا منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداوند است و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه و دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری ما دانشجویان و اعضای هیات علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم. اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضوع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائب های غیر علمی می پالایند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هر گونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آینه همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل راز داری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان ها و کشورها و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هر گونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

امضاء پژوهشگر:

تقدیم:

تقدیم به همسر م که با مهربانی و صبوری‌شان ، مرا با خوب زیستن آشنا کرد و تقدیم به همه عزیزانی که مرا در روزهای سخت تنها نگذاشتند

تشکر و قدردانی :

سپاس ایزد منان را که توفیق فراگیری علم را بر من عطا فرمود و مرا در کوران مشکلات و سختی‌ها یاری نمود، تا این رساله را با موفقیت به پایان برسانم.

در طول دوران تحصیلی و تهیه این پایان نامه از راهنمایی‌ها و مساعدت‌های اساتید،

معلمان و دوستان عزیز به بهره برده‌ام که در اینجا لازم است از همه ایشان مراتب سپاس

قلبی و تشکر خالصانه خود را داشته باشم.

از استادان ارجمند آقای دکتر محمد علی خطیب سمنانی، استاد راهنما، آقای دکتر غلامرضا

عباسی، استاد مشاور و همچنین از داور محترم آقای دکتر غیاثوند، صمیمانه تشکر

مینمایم و برایشان توفیقات روز افزون در خدمات علمی و فرهنگی و آموزشی آرزو

میکنم

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب منیژه ضیائی فر دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۸۵۰۲۸۹۰۰ در رشته اقتصاد انرژی که در تاریخ ۱۳۹۱/۶/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان : آثار اقتصادی یارانه گازوئیل بر میزان مصرف آن در ایران (۱۳۵۹-۱۳۸۸) با کسب نمره ۱۷/۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۱۳۹۱/۶/۳۰

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای/خانم منیژه ضیائی فر از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷/۵ بحروف هفده و نیم و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما :

بسمه تعالی
دانشکده اقتصاد و حسابداری

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۹۱۷۸۹۲۰۱۷
عنوان پایان نامه: آثار اقتصادی یارانه گازوئیل بر میزان مصرف آن در ایران (۱۳۵۹-۱۳۸۸)		
نام و نام خانوادگی دانشجو: منیژه ضیائی فر	تاریخ شروع پایان نامه: نیمسال دوم ۹۱-۹۰	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۱/۶/۳۰
شماره دانشجویی: ۸۷۰۸۵۰۲۸۹۰۰	رشته تحصیلی: اقتصاد انرژی	
استاد / استادان راهنما: دکتر محمد علی خطیب	استاد/استادان مشاور: دکتر غلامرضا عباسی	
آدرس و شماره تلفن :		
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>تعدیل میزان یارانه گازوئیل با توجه به شرایط اقتصادی کشور در طی دو دهه گذشته بیانگر آن است که افزایش قیمت آن متناسب با افزایش سطح عمومی قیمت ها نبوده، که این خود دلیلی بر عدم صرفه جویی و عدم استفاده بهینه از گازوئیل است. قیمت های پایین فرآورده های نفتی به خصوص گازوئیل در کشور موجب شده که میزان مصرف آن در کشور بسیار بالاتر از حد استاندارد جهانی باشد. به طوری که اگر وضعیت مصرف با الگوی فعلی ادامه یابد، قطعاً در آینده ای نه چندان دور با بحران و کاهش این کالا رو به رو خواهیم شد. لذا هدف اصلی در این تحقیق، بررسی آثار اقتصادی یارانه نفت گازبر میزان مصرف آن در کشور می باشد جهت نیل به این هدف به کمک نرم افزار <i>eviews</i> و روش <i>3SLS</i> الگوی حداقل مربعات سه مرحله ای با استفاده از اطلاعات و آمارهای موجود در بازه زمانی مورد مطالعه یعنی سالهای ۱۳۵۹ تا ۱۳۸۸ برآورد می گردد. نتایج حاصل از برآورد معادلات همزمان نشان میدهد با وجود عوامل تأثیرگذار متنوع بر متغیر میزان مصرف، با یک واحد تغییر در میزان یارانه گازوئیل، مصرف به اندازه ۷/۱۴ واحد افزایش می یابد.</p> <p>افزایش یارانه گازوئیل در دوره مورد بررسی علت اساسی افزایش مصرف آن در کشور بوده است. در نتیجه ادامه روند سیاست هدفمند نمودن یارانه به منظور کاهش و استفاده بهینه مصرف گازوئیل و هم چنین جلوگیری از هدر رفتن منابع ملی، جهت نیل به اهداف سند چشم انداز بیست ساله کشور ضروری به نظر میرسد.</p>		

مناسب است

تاریخ و امضاء:

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه _____

مناسب نیست

فهرست مطالب

فصل اول - کلیات پژوهش:	۱
۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- تعریف مساله	۳
۳-۱- سوالات و فرضیات تحقیق	۵
۴-۱- هدفهای تحقیق	۵
۵-۱- مدل و روش تحقیق	۵
۶-۱- جامعه آماری و حجم آن	۶
۷-۱- روش گرد آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات	۶
۸-۱- مروری بر مطالعات انجام شده	۶
۱-۸-۱- مطالعات انجام شده در خارج کشور	۷
۲-۸-۱- مطالعات انجام شده در داخل کشور	۸
فصل دوم - ادبیات موضوع:	۱۲
۱-۲- مقدمه	۱۳
۲-۲- تعریف یارانه	۱۴
۳-۲- انواع مختلف یارانه های انرژی (طبقه بندی یارانه ها)	۱۵
۱-۳-۲- طبقه بندی بر اساس هدف پرداخت یارانه و رو پرداخت	۱۵
۲-۳-۲- تقسیم بندی بر اساس مرحله ای که کالا یا خدمت مشمول یارانه می گردد	۱۷
۳-۳-۲- طبقه بندی بر اساس نحوه طبقه بندی یارانه ها در حساب های ملی	۱۹
۴-۳-۲- طبقه بندی بر اساس انعکاس یا عدم انعکاس هزینه های آن در بودجه	۱۹
۴-۲- اهداف دولتها از پرداخت یارانه به بخش انرژی	۲۰
۱-۴-۲- امنیت انرژی	۲۱

۲-۴-۲- حمایت از اقشار کم درآمد و برقراری برابری اجتماعی	۲۱
۲-۴-۳- حمایت از صنایع داخلی و حفظ اشتغال در آن بخش ها	۲۱
۲-۴-۴- تخصیص بهینه منابع	۲۲
۲-۴-۵- فراهم نمودن زمینه لازم برای افزایش قدرت رقابت اقتصاد	۲۲
۲-۴-۶- کنترل تورم در نظام اقتصادی	۲۲
۲-۵- پیامدها و آثار عرضه انرژی زیر قیمت هزینه تولید آن	۲۳
۲-۶- فواید و مزایای اجرای برنامه هدفمندسازی یارانه ها	۲۶
۲-۷- بررسی یارانه های حامل های انرژی کشورهای صادر کننده نفت	۲۹
فصل سوم- تحلیل موقعیت یارانه و مصرف نفت گاز در ایران:	۳۳
۳-۱- مقدمه	۳۴
۳-۲- وضعیت یارانه در جهان	۳۴
۳-۳- وضعیت یارانه در ایران	۳۶
۳-۴- بررسی روند متغیر های تحقیق طی دوره ۱۳۵۹-۱۳۸۹	۴۰
۳-۴-۱- بررسی روند مصرف گازوئیل در ۳۰ سال اخیر	۴۰
۳-۴-۲- بررسی روند تولید و واردات گازوئیل در ۳۰ سال اخیر	۴۱
۳-۴-۳- بررسی روند شاخص قیمت مصرف کننده در ۳۰ سال اخیر	۴۲
۳-۴-۴- بررسی روند میزان یارانه گازوئیل در ۳۰ سال اخیر	۴۳
۳-۴-۵- بررسی روند حجم واقعی پول در ۳۰ سال اخیر	۴۳
۳-۴-۶- بررسی روند تولید ناخالص ملی در ۳۰ سال اخیر	۴۴
فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات	۴۶
۴-۱- مقدمه	۴۷
۴-۲- روش و نوع تحقیق	۴۷
۴-۲-۱- دلایل استفاده از روش علی مقایسه ای	

۴۸	۳-۴- نحوه جمع آوری اطلاعات و داده ها (اولیه و ثانویه)
۴۹	۴-۴- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۴۹	۵-۴- جامعه آماری و حجم نمونه ها
۴۹	۱-۵-۴- مزایای مدل حداقل مربعات به صورت همزمان
۵۱	۲-۵-۴- فرم کلی سیستم معادلات کلان سنجی
۵۲	۳-۵-۴- بررسی مدل کلان سنجی
۵۴	۶-۴- ایستایی متغیرهای موجود در مدل
۵۴	۱-۶-۴- آزمونهای ایستایی متغیرهای موجود در مدل با استفاده از تابع خود همبستگی
۵۸	۲-۶-۴- آزمون ایستایی با استفاده از آزمون ریشه واحد دیکی فولر
۶۱	۷-۴- تخمین مدل
۶۳	۸-۴- ارزشیابی مدل
۶۳	۱-۸-۴- بررسی باقی مانده های مدل
۶۳	۱-۱-۸-۴- آزمون نرمال بودن جملات پسماند یا باقی مانده ها
۶۳	۲-۱-۸-۴- بررسی خودهمبستگی باقی مانده ها
۶۴	۳-۱-۸-۴- بررسی ماتریس همبستگی همزمان جملات پسماند
۶۴	۴-۱-۸-۴- نمودارهای زمانی همزمان باقی مانده های مدل
۶۵	۲-۸-۴- بررسی همبستگی خطی بین ضرایب
۶۵	۹-۴- آزمون والد (آزمون محدودیت ضرایب)
۶۶	۱۰-۴- یافته های پژوهش
۶۶	نتیجه گیری
۶۸	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۶۹	۱-۵- مقدمه
۷۰	۲-۵- نتیجه گیری و پیشنهادات

۷۲..... ۳-۵- پیشنهادات برای پژوهشهای بعدی

۷۲..... ۴-۵- محدودیت های تحقیق

۷۳..... منابع تحقیق

فهرست نمودار

- نمودار (۱-۳) روند مصرف گازوئیل در ۳۰ سال اخیر ۴۱
- نمودار (۲-۳) روند تولید و واردات گازوئیل در ۳۰ سال اخیر ۴۲
- نمودار شماره (۳-۳) روند میزان یارانه گازوئیل در ۳۰ سال اخیر ۴۲
- نمودار شماره (۴-۳) روند تولید ناخالص ملی در ۳۰ سال اخیر ۴۳
- نمودار شماره (۵-۳) روند نرخ رسمی ارز در ۳۰ سال اخیر ۴۳
- نمودار شماره (۶-۳) روند تاریخی سهم مصرف نفت گاز در بخش های مختلف ۴۵
- نمودار شماره (۱-۴) روند تغییرات متغیر C_g در سطح ۵۶

فهرست جداول

- جدول (۱-۱) نتیجه مطالعات صورت گرفته در اثر افزایش قیمت حامل های انرژی در جهان ۱۱
- جدول (۱-۲) اثر حذف یارانه انرژی در کشورهای منتخب ۲۶
- جدول (۲-۲) یارانه فرآورده های نفتی در کشورهای عمده صادر کننده نفت ۱۹۹۶-۲۰۰۰ ۳۲
- جدول (۱-۳) روند تاریخی سهم مصرف نفت گاز در بخش های مختلف ۴۴
- جدول (۱-۴) تایید آزمون ایستایی با استفاده از تابع خود همبستگی ACF برای متغیر C_g در سطح ۵۵
- جدول (۲-۴) نتایج آزمون ایستایی مرتبه اول با استفاده از تابع خود همبستگی ACF برای متغیر C_g ۵۶
- جدول (۳-۴) نتایج آزمون ایستایی در سطح با استفاده از تابع خود همبستگی ACF برای متغیر SGN ۵۷
- جدول (۴-۴) نتایج حاصل از تفاضل گیری مرتبه اول برای متغیر SGN ۵۷
- جدول (۵-۴) نتایج حاصل از ایستایی متغیر SGN در تفاضل گیری مرتبه دوم ۵۸
- جدول (۶-۴) نتایج آزمون ایستایی با استفاده از ریشه واحد دیکی فولر برای متغیر CG در سطح ۵۹
- جدول (۷-۴) نتایج آزمون ایستایی با استفاده از ریشه واحد دیکی فولر برای متغیر CG در تفاضل مرتبه اول ۵۹
- جدول (۸-۴) نتایج آزمون دیکی فولر در سطوح معنی داری ۵ درصد داده های سری زمانی ۶۰
- جدول (۹-۴) ضرایب مدل و نتایج آزمون معنی داری ضرایب معادله اول ۶۱
- جدول (۱۰-۴) ضرایب مدل و نتایج آزمون معنی داری ضرایب معادله دوم ۶۲
- جدول (۱۱-۴) نتایج برآورد همزمان مدل کلان سنجی با استفاده از نرم افزار Eviews ۶۲
- جدول (۱۱-۴) نتایج حاصل از تست نرمالیتی ۶۳

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

یارانه ها و مالیات ها، دو ابزار اقتصادی هستند که دولت ها به وسیله آن ها در بازار دخالت می کنند. یارانه و مالیات با تغییر قیمت های نسبی، اقتصاد را تحت تأثیر قرار می دهند. قیمت نسبی کالاهایی که مالیات بر آن ها بسته شده است، افزایش و قیمت نسبی کالاهای یارانه ای، کاهش پیدا می کند. در نتیجه یارانه ها با کسری بودجه و افزایش هزینه های اجتماعی، دارای آثاری بر اقتصاد ملی هستند. یکی از دلایلی که موجب شده است مصرف فرآورده های نفتی، بخصوص نفت گاز رشد بیش از حدی داشته باشد، قیمت نسبتاً پایین آن هاست. از آنجا که اقتصاد علم تخصیص بهینه منابع است و قیمت ها نیز ابزاری برای رسیدن به این هدف هستند، اگر کالاها و خدمات، قیمت واقعی خود را نداشته باشند، در مصرف آن ها، زیاده روی صورت می گیرد. فرآورده های نفتی نیز از این قاعده مستثنی نیستند و باید قیمت واقعی خود را داشته باشند، تا مصرف آنها، بهینه گردد علاوه بر این، قیمت پایین فرآورده های نفتی آثار دیگری نیز می تواند به همراه داشته باشد. از آثار منفی این قیمت ها یکی قاچاق نسبتاً زیاد آن ها به کشورهای همسایه، دیگری گسترش در استفاده از تکنولوژی های نامناسب و معضل اقتصادی محیط زیست است.^۱

^۱ دانمارک و سایر کشورهای اسکاندیناوی، مالیات جدید مالیات زیست محیطی دی اکسید کربن^۲ وضع نموده اند. به گزارش بانک جهانی ۲۰۰۵ میزان مالیات معادل ده درصد قیمت فروش بنزین در آن سالها بوده است. که این مالیات در حال افزایش است.

۱-۲- تعریف مساله

در ایران مصرف فرآورده های نفتی طی سالهای قبل از انقلاب رشد زیادی داشته است و این رشد مصرف در سالهای پس از انقلاب بواسطه جنگ تحمیلی و عدم عرضه کافی در نتیجه خارج شدن پالایشگاه آبادان از جریان تولید فرآورده ها و سهمیه بندی مصرف تا اندازه ای کاهش یافت. شرایط جنگ وضعیتی را در جامعه به وجود آورد که قیمت فرآورده های نفتی پائین آمد.

اما سهمیه بندی مصرف، امکان استفاده زیاد از این فرآورده ها را محدود نمود. در ابتدای برنامه دوم توسعه فرآیند استفاده از سیاست قیمتی متحول شد و رشد قیمت انرژی در راستای کاهش مصرف انرژی قابل توجه بوده است. ضمن آن که سیاست غیرقیمتی مدیریت تقاضا بواسطه جنگ تحمیلی در دوره سالهای ۶۹-۱۳۶۵ همراه با سهمیه بندی و ارائه کوپن در کشور به مرحله اجرا درآمد. رشد مصرف موجب شد که پیگیری سیاست غیر قیمتی از ابتدای برنامه دوم توسعه به صورت محدود و با اعتبار اندک در قالب فعالیت های اجرایی در بودجه سالانه بوسیله دولت دنبال شود. در برنامه سوم توسعه نیز، سیاست غیرقیمتی مدیریت تقاضا با کمرنگ شدن سیاست قیمتی به واسطه محدودیت های قانونی با جدیت هر چه تمام تر دنبال شد. بررسی سیاست های به کار گرفته شده در راستای مدیریت تقاضا، می تواند راهنمای مناسبی در دنبال نمودن اصلاح و یا تجدید نظر در اینگونه سیاست ها از نوع قیمتی و یا غیرقیمتی آن باشد بنابراین برای صرفه جویی در مصرف انرژی به طور عام و برای نفت گاز به طور خاص و اجرای راهکارهای مناسب در جهت محدود نمودن رشد تقاضا و افزایش بهره وری انرژی لازم است که سیاست های مدیریت تقاضا، بیشتر توجه شود و پتانسیل های صرفه جویی با توجه به ساختار موجود بخش های مصرف کننده انرژی در کشور و تأثیرپذیری هر یک از بخش ها از ابزارهای قیمتی و غیرقیمتی مورد بررسی قرار گیرد. انرژی از جمله نیازهای اصلی فرآیند توسعه است و در فرآیند تولید و توسعه جوامع بشری امروزی، نقش بسزایی را ایفا می کند. کمیاب بودن انرژی به عنوان عامل بسیار مهم در فرآیند تولید محصولات مختلف، توجه بیشتر مدیران اقتصادی را به تلاش برای استفاده کارآمدتر از این عامل می طلبد.

لزوم توجه بیشتر به مسأله انرژی و استفاده کارآ از آن، حداقل از چند منظر اجتناب ناپذیر است. اول این که منابع انرژی قابل دسترس محدود هستند و یا استفاده بیشتر از آن ها، مستلزم صرف هزینه های فزاینده است.

دوم اینکه بخصوص بعد از انقلاب صنعتی، انرژی به عنوان یکی از نهاده های تولیدی مکمل سایر نهاده های تولید مانند نیروی کار و سرمایه است و درجه جانشینی بسیار پایینی دارد مساله بعدی بحران افزایش دمای کره زمین است که حیات انسان را تهدید می کند بشر این موارد را در مسیر تکامل تاریخی خود تجربه و لمس کرده است و می باید برای تخفیف و تعدیل اثرات مخرب و بحرانی آن برنامه ریزی های لازم و تلاش های علمی و عملی لازم را انجام دهد. پس برای اتخاذ استراتژی های مناسب لازم است تا با ابزارهای علمی به تجزیه و تحلیل وضعیت دقیق بخش انرژی پردازیم پس آن تصمیم گیری ها و برنامه ریزی ها سیاستی درست و جامع خواهد بود که همه واحدهای تولیدی - خدماتی و خانوارهای مختلف را بادر نظر گرفتن آثار و تبعات مختلف آن ها بر یکدیگر برای زیربخش های انرژی به صورت همزمان مورد بررسی قرار دهد. چرا که تحلیل جزئی هر پدیده یا سیاست اقتصادی و توجه به اثرات غیرمستقیم ناشی از روابط متقابل اقتصادی می تواند کم دقت و حتی گمراه کننده باشد. در این زمینه برای تصمیم گیری ها و سیاست گذاری های بهینه می توان از تحلیل های اطلاعاتی و ساخت مدل های اقتصاد سنجی کمک گرفت. در این مطالعه از الگوهای همزمان قابل محاسبه برای نیل به اهداف مذکور بهره خواهیم گرفت.

یکی از مهمترین سنجش های غیرمستقیم در اقتصاد ایران، یارانه در بخش انرژی خصوصاً فرآورده های نفتی و به ویژه نفت گاز است. از اهداف اصلی و اولیه یارانه های بخش انرژی تأمین حداقل نیازهای افراد و اقشاری است که توانایی پرداخت هزینه واقعی انرژی را ندارند. به عبارت دقیق تر، نیل به عدالت اجتماعی از مهم ترین دلایل وجود یارانه ها در این بخش است. اما باید دید که در عمل چه میزان از این اهداف محقق می شود.

۱-۳- سوالات و فرضیات تحقیق

سؤال- آیا یارانه پرداختی دولت به نفت گاز بر میزان مصرف آن اثر دارد؟

سؤال- آیا مصرف نفت گاز بر میزان یارانه نفت گاز در کشور مؤثر می باشد؟

سؤال- آیا، افزایش قیمت این حامل می تواند یکی از راه کارهای مناسب برای تعدیل و منطقی نمودن مصرف آن باشد؟

فرضیه- با حذف یارانه ها زمینه برای کاهش مصرف فراهم می شود اما صرفه جویی در مصرف امکان پذیر نیست.

(بحث درست مصرف کردن انرژی و کمتر مصرف کردن آن مطرح است)

۱-۴- هدفهای تحقیق

سیاست های قیمت گذاری در واقع عامل مهمی در امر صرفه جویی در مصرف نفت گاز و سایر حامل های انرژی به شمار می رود. لذا سیاست های مربوط به تقاضای مؤثر^۱ بسیار مورد نیاز خواهد بود. با توجه به این که اکثر کشورهای در حال توسعه صادر کننده نفت به حامل های انرژی مصرفی در داخل یارانه پرداخت می کنند، سیاست انرژی این دسته از کشورها عاملی جهت تشویق مصرف کنندگان به امر صرفه جویی نخواهد بود. اگر به مساله کاهش مصرف حامل های انرژی و بخصوص نفت گاز و بنزین به طور ساختاری توجه نشود، و مصرف آن کنترل نگردد، کنترل عواقب متاثر از ارزان بودن این انرژی (قاچاق حامل ها از کشورهای همسایه آلودگی هوا و ...) بسیار مشکل خواهد بود. از این رو بررسی دقیق اثر اقتصادی میزان یارانه نفت گاز بر میزان مصرف آن در کشور هدف اصلی این تحقیق می باشد.

۱-۵- مدل و روش تحقیق :

از روش اقتصاد سنجی و حل سیستم معادلات همزمان (برآورد سیستم معادلات همزمان با روش

حداقل مربعات سه مرحله ای 3SLS)

¹ Effective Demand

جهت انجام این تحقیق از روش تحلیل علی، کتابخانه ای، و اقتصادسنجی کلان و تحلیل آماری استفاده می شود.

۱-۶-جامعه آماری و حجم آن :

حجم داده ها و آمارهای مربوط به سالهای ۱۳۵۹ لغایت ۱۳۸۸ می باشد.

۱-۷-روش گرد آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات:

داده ها در این تحقیق از ترازنامه های بانک مرکزی، ترازنامه انرژی، ترازنامه های هیدروکربوری، سالنامه آماری، اطلاعات انرژی کشور، سازمان بهینه سازی مصرف سوخت، آمارهای موجود در سایت بانک مرکزی ج.ا.ا، آمارهای معاونت اقتصادی وزارت امور اقتصادی به صورت سری زمانی استخراج می شود. البته اصلی ترین منبع داده های مورد استفاده "آمارگیری از هزینه و درآمد خانوار" است که هرساله توسط مرکز آمار ایران انجام می شود. از آنجا که شامل کل خانوارهای مورد بحث هستند دقت آماری بیشتری داشته و مشخصات جامعه مورد بررسی را به خوبی نمایش می دهند. تجزیه و تحلیل اطلاعات به صورت مدل های اقتصادی سنجی، از طریق حل معادلات همزمان، تخمین میزان مصرف صورت می گیرد. (بررسی معادلات همزمان)- پس از استخراج آمارهای مورد نظر و با توجه به روشهای آماری و تحلیل الگوهای اقتصادسنجی و تعریف آن کلیه الگوهای موردنظر پردازش می گردد.

۱-۸-مروری بر مطالعات انجام شده و پیشینه این تحقیق

مطالعات صورت گرفته در خصوص موضوع اصلی این پژوهش (آثار آزادسازی قیمت حامل های انرژی بر رفاه خانوار و بودجه دولت) در ادبیات تجربی بسیار محدود است؛ با این حال، مطالعاتی را که ارتباط نزدیک تری با موضوع این پژوهش دارند در ادامه به طور خلاصه مرور می کنیم.